श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
ओं नमो भगवते वासुदेवाय

महर्षि वेदव्यासप्रणीतं श्रीमद्भागवतमहापुराणम्

॥ पञ्चमस्कन्धे चतुर्थोऽध्यायः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

ओं नमो भगवते वासुदेवाय

श्रीमद्भागवतमहापुराणम्

॥ पञ्चमस्कन्धे चतुर्थोऽध्यायः ॥

श्रीशुक उवाच
अथ ह तमुत्पत्त्यैवाभिव्यज्यमानभगवल्लक्षणं
साम्योपशमवैराग्यैश्वर्यमहाविभूतिभिरनुदिन -
मेधमानानुभावं प्रकृतयः प्रजा ब्राह्मणा
देवताश्चावनितलसमवनायातितरां जगृधुः ॥ **1** ॥

तस्य ह वा इत्थं वर्ष्मणा वरीयसा
बृहच्छ्लोकेन चौजसा बलेन श्रिया यशसा
वीर्यशौर्याभ्यां च पिता ऋषभ इतीदं नाम चकार ॥ **2** ॥

तस्य हीन्द्रः स्पर्धमानो भगवान् वर्षे न ववर्ष
तदवधार्य भगवान् ऋषभदेवो योगेश्वरः
प्रहस्यात्मयोगमायया स्ववर्षमजनाभं
नामाभ्यवर्षत् ॥ **3** ॥

नाभिस्तु यथाभिलषितं सुप्रजस्त्वमवरुध्याति -
प्रमोदभरविह्वलो गद्गदाक्षरया गिरा स्वैरं
गृहीतनरलोकसधर्मं भगवन्तं पुराणपुरुषं
मायाविलसितमतिर्वत्स तातेति सानुराग -
मुपलालयन् परां निर्वृतिमुपगतः ॥ **4** ॥

विदितानुरागमापौरप्रकृतिजनपदो राजा
नाभिरात्मजं समयसेतुरक्षायामभिषिच्य
ब्राह्मणेषूपनिधाय सह मेरुदेव्या विशालायां
प्रसन्ननिपुणेन तपसा समाधियोगेन
नरनारायणाख्यं भगवन्तं वासुदेवमुपासीनः
कालेन तन्महिमानमवाप ॥ 5 ॥

यस्य ह पाण्डवेय श्लोकओने -
को नु तत्कर्म राजर्षेर्नाभेरन्वाचरेत्पुमान्।
अपत्यतामगाद्यस्य हरिः शुद्धेन कर्मणा ॥ 6 ॥

ब्रह्मण्योऽन्यः कुतो नाभेर्विप्रा मङ्गलपूजिताः।
यस्य बर्हिषि यज्ञेशं दर्शयामासुरोजसा ॥ 7 ॥

अथ ह भगवान् ऋषभदेवः स्ववर्षं कर्मक्षेत्र -
मनुमन्यमानः प्रदर्शितगुरुकुलवासो लब्धवरै -
र्गुरुभिरनुज्ञातो गृहमेधिनां धर्माननु -
शिक्षमाणो जयन्त्यामिन्द्रदत्तायामुभयलक्षणं कर्म
समाम्नायाम्नातमभियुञ्जन्नात्मजानामात्मसमानानां
शतं जनयामास ॥ 8 ॥

येषां खलु महायोगी भरतो ज्येष्ठः श्रेष्ठगुण
आसीद्येनेदं वर्षं भारतमिति व्यपदिशन्ति ॥ 9 ॥

तमनु कुशावर्त इलावर्तो ब्रह्मावर्तो मलयः
केतुर्भद्रसेन इन्द्रस्पृग्विदर्भः कीकट इति नव
नवतिप्रधानाः ॥ 10 ॥

कविर्हरिरन्तरिक्षः प्रबुद्धः पिप्पलायनः।
आविर्होत्रोऽथ द्रुमिलश्चमसः करभाजनः॥ **11** ॥

इति भागवतधर्मदर्शना नव महाभागवतास्तेषां
सुचरितं भगवन् महिमोपबृंहितं वसुदेवनारद -
संवादमुपशमायनमुपरिष्टाद्वर्णयिष्यामः॥ **12** ॥

यवीयांस एकाशीतिर्जायन्तेयाः पितुरादेशकरा
महाशालीना महाश्रोत्रिया यज्ञशीलाः कर्मविशुद्धा
ब्राह्मणा बभूवुः॥ **13** ॥

भगवान् ऋषभसंज्ञ आत्मतन्त्रः स्वयं नित्य -
निवृत्तानर्थपरम्परः केवलानन्दानुभव ईश्वर एव
विपरीतवत्कर्माण्यारभमाणः कालेनानुगतं
धर्ममाचरणेनोपशिक्षयन्नतद्विदां सम उपशान्तो
मैत्रः कारुणिको धर्मार्थयशःप्रजानन्दामृता -
वरोधेन गृहेषु लोकं नियमयत्॥ **14** ॥

यद्यच्छीर्षण्याचरितं तत्तदनुवर्तते लोकः॥ **15** ॥

यद्यपि स्वविदितं सकलधर्मं ब्राह्मं गुह्यं
ब्राह्मणैर्दर्शितमार्गेण सामादिभिरुपायैर्जन -
तामनुशशास॥ **16** ॥

द्रव्यदेशकालवयःश्रद्धर्त्विग्विविधोद् -
देशोपचितैः सर्वैरपि क्रतुभिर्यथोपदेशं
शतकृत्व इयाज॥ **17** ॥

भगवतर्षभेण परिरक्ष्यमाण एतस्मिन् वर्षे न कश्चन
पुरुषो वाञ्छत्यविद्यमानमिवात्मनोऽन्यस्मात्

कथञ्चन किमपि कर्हिचिदवेक्षते भर्तर्यनुसवनं
विजृम्भितस्नेहातिशयमन्तरेण ॥ **18** ॥

स कदाचिदटमानो भगवान् ऋषभो ब्रह्मावर्तगतो
ब्रह्मर्षिप्रवरसभायां प्रजानां निशामयन्तीना -
मात्मजानवहितात्मनः प्रश्रयप्रणयभरसुयन्त्रिता -
नप्युपशिक्षयन्निति होवाच ॥ **19** ॥

॥ इति श्रीमद्भागवते महापुराणे पारमहंस्यां संहितायां
पञ्चमस्कन्धे चतुर्थोऽध्यायः ॥